MQEP

MAINS QUALITY ENRICHMENT PROGRAM

by **Rahul Patel & Sagar Viradiya**

ETHICS NOTES

MENTORS

RAHUL PATEL
(GUJARATI MEDIUM)

- 2 UPSC Interviews
- 3 UPSC Mains
- 5 GPSC Class 1-2 Interview

SAGAR VIRADIYA
(ENGLISH MEDIUM)

- 4 UPSC Mains
- 1 UPSC IFOS Interview
- GPSC Class 1-2 Mains Cleared

EXPERT GUIDANCE
SAVAN SARAVADIYA
(GUJARATI MEDIUM)

- Rank 292 – UPSC CSE 2025
- Rank 9 – GPSC Class 1-2
- Rank 9 – ACF

CONTACT US

RAHUL PATEL
8780068198
@Rahul-Patel111

SAGAR VIRADIYA
9726705392
@sagarviradiya

TELEGRAM CHANNEL
t.me/mentorshipbyrahul

WRITE • THINK • IMPROVE • ACHIEVE

જાહેર અને વ્યક્તિગત જીવનમાં નૈતિકતા (ETHICS IN PUBLIC AND PERSONAL LIFE)

નૈતિકતા (Ethics) એટલે શું?

નૈતિકતા એ નૈતિક મૂલ્યોનો અભ્યાસ છે, જે શું સારું અને ખરાબ છે, શું સાચું અને ખોટું છે તેના પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.

નૈતિકતા અને મૂલ્યો (Ethics and Values)

તમામ નૈતિકતા એ મૂલ્યો છે, પરંતુ તમામ મૂલ્યોને નૈતિક ગણવામાં આવતા નથી. નૈતિકતા એ નૈતિક સિદ્ધાંતોનો સંદર્ભ આપે છે જે વર્તનને નિયંત્રિત કરે છે, જ્યારે મૂલ્યો એ વ્યક્તિગત અથવા સામાજિક માન્યતાઓ છે જે કાર્યોને માર્ગદર્શન આપે છે.

ઉદાહરણ તરીકે, પ્રમાણિકતા, ન્યાય, સત્યનિષ્ઠા, કરુણા જેવા મૂલ્યો નૈતિકતાનો ભાગ છે. જો કે, એવા મૂલ્યો પણ છે જે નૈતિક સંઘર્ષ કરી શકે છે. ઉદાહરણ તરીકે, કેટલીકવાર નફાનું મૂલ્ય પર્યાવરણ સુરક્ષાની નૈતિકતા સાથે સંઘર્ષ કરી શકે છે.

જાહેર અને ખાનગી જીવનમાં નૈતિકતા (Ethics in public and private life)

"કોઈ વ્યક્તિ જીવનના એક વિભાગમાં સાચું કામ કરી શકતી નથી, જ્યારે તે બીજા વિભાગમાં ખોટું કામ કરવાનો પ્રયાસ કરતી હોય. જીવન એક અવિભાજ્ય સમગ્રતા છે." - ગાંધીજી.

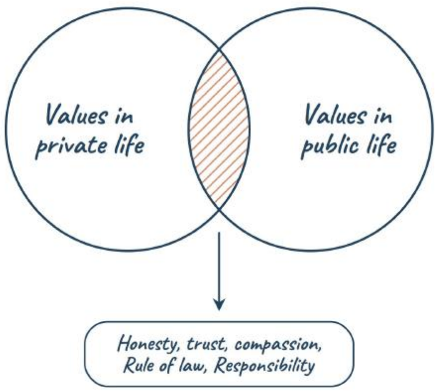

ખાનગી અથવા વ્યક્તિગત સંબંધો વ્યક્તિઓ વચ્ચેના ગાઢ જોડાણોનો સંદર્ભ આપે છે, જે ભાવનાત્મક બંધનો અને પરસ્પર ક્રિયાઓ દ્વારા રચાય છે, જેમ કે પતિ અને પત્ની, માતાપિતા અને બાળક, અથવા મિત્રો વચ્ચે.

જાહેર સંબંધોમાં જાહેર ક્ષેત્રની પરસ્પર ક્રિયાઓનો સમાવેશ થાય છે, જેમ કે સહકર્મીઓ અથવા નિયોક્તા (એમ્પ્લોયર) અને કર્મચારી વચ્ચે.

જાહેર અને વ્યક્તિગત જીવનમાં સમાનતાઓ (Commonalities in public and personal life)

- બંને પ્રમાણિકતા, વિશ્વાસ, આદર, વફાદારી જેવા મુખ્ય નૈતિક મૂલ્યો પર આધારિત છે.
- બંને ક્ષેત્રોમાં નૈતિક વર્તન પરસ્પર વિશ્વાસ અને સહકારને પ્રોત્સાહન આપે છે.
- બંને સંબંધોમાં, વ્યક્તિઓ પોતાના કાર્યો માટે જવાબદાર બને તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે.

MOER BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

- નૈતિક આચરણમાં પોતાની ભૂમિકાઓને કર્તવ્યનિષ્ઠાથી નિભાવવાનો સમાવેશ થાય છે, પછી ભલે તે જાહેર સેવક તરીકે હોય કે પરિવારના સભ્ય તરીકે.
- બંને ક્ષેત્રોમાં નૈતિક વર્તન સમાજમાં સ્થિરતા લાવવામાં ફાળો આપે છે.

જાહેર અને વ્યક્તિગત જીવનમાં તફાવતો (Differences in public and personal life)

પાસું (Aspect)	**જાહેર સંબંધો (Public Relationships)**	**ખાનગી સંબંધો (Private Relationships)**
કર્તવ્યનું સ્વરૂપ	અવૈયક્તિક (non-personal), નિયમ-આધારિત, સંસ્થાકીય	વ્યક્તિગત, લાગણી-સંચાલિત, અનૌપચારિક
જવાબદારી	કાયદો, બંધારણ, જાહેર હિત અને સંસ્થાકીય નૈતિકતા પ્રત્યે	પારિવારિક અપેક્ષાઓ, સાંસ્કૃતિક મૂલ્યો અને વ્યક્તિગત અંતરાત્મા પ્રત્યે
પારદર્શિતાની જરૂરિયાત	ઉચ્ચ - જાહેર ચકાસણી અને RTI (માહિતી અધિકાર) ને આધીન	ઓછી - ગોપનીયતા અને સામાજિક સીમાઓ દ્વારા સુરક્ષિત
નિષ્પક્ષતા	નિર્ણય લેવામાં તટસ્થતા અને ન્યાયીપણું જાળવવું.	પક્ષપાત અથવા ભાવનાત્મક બંધન સામેલ હોઈ શકે છે
વ્યાવસાયિક સીમાઓ	આચાર સંહિતા, સેવા નિયમો દ્વારા સંચાલિત	વ્યક્તિગત લાગણીઓ, સાંસ્કૃતિક ધોરણો દ્વારા સંચાલિત
પ્રભાવનો વ્યાપ	મોટા જૂથો અને એકંદરે સમાજને અસર કરે છે	વ્યક્તિઓ અને નજીકના જૂથોને અસર કરે છે
હિતોનો સંઘર્ષ (Conflict of Interest)	વધુ વારંવાર બને છે; સખત અસ્વીકારની જરૂર છે	ઓછું ઔપચારિક; કેટલીકવાર વ્યક્તિગત રીતે સંચાલિત થાય છે

MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

જાહેર અને ખાનગી મૂલ્યો વચ્ચેની અસંગતતાની અસર (Impact of disharmony between public and private values)

અસંગતતા ત્યારે ઊભી થાય છે જ્યારે વ્યક્તિની ખાનગી નૈતિક માન્યતાઓ જાહેર જીવનમાં જરૂરી નૈતિક ધોરણો સાથે સંઘર્ષ કરે છે.

1. **અંતરાત્માની કટોકટી (Crisis of Conscience):** આંતરિક મનોવૈજ્ઞાનિક ઘર્ષણ ત્યારે થાય છે જ્યારે સત્તાવાર ફરજો વ્યક્તિની ખાનગી નૈતિક માન્યતાઓનું સીધું ઉલ્લંઘન કરે છે. દા.ત. એડવર્ડ સ્નોડેન જેવા વ્હિસલબ્લોઅર્સ.
2. **સંસ્થાકીય ભ્રષ્ટાચાર (Institutional Corruption):** દા.ત. ICICI બેંકના ભૂતપૂર્વ CEO ચંદા કોચરને જાહેર બેંકિંગ ફરજો કરતાં ખાનગી કૌટુંબિક વ્યવસાયને પ્રાથમિકતા આપવા બદલ ફોજદારી આરોપોનો સામનો કરવો પડ્યો હતો.
3. **જાહેર વિશ્વાસનું ધોવાણ (Erosion of Public Trust):** દા.ત. યુકેના વડાપ્રધાન બોરિસ જોન્સને કોવિડ-૧૯ લોકડાઉન દરમિયાન ખાનગી પાર્ટીઓ યોજવા બદલ જનતાના આક્રોશ પછી રાજીનામું આપ્યું હતું.
4. **જ્ઞાનાત્મક વિસંવાદિતા (Cognitive Dissonance):** દા.ત. IAS શાહ ફૈસલે તેમના વ્યક્તિગત રાજકીય વિચારો અને રાજ્યના કાર્યો વચ્ચેના ઊંડા ઘર્ષણને કારણે IAS માંથી રાજીનામું આપ્યું હતું.
5. **ભાઈભત્રીજાવાદની સંસ્કૃતિ (Culture of Nepotism):** સાર્વત્રિક સંસ્થાકીય નિયમોને બદલે ખાનગી સાંપ્રદાયિક, જ્ઞાતિ અથવા ધાર્મિક પૂર્વગ્રહોને સ્થાન આપવું.
6. **નિર્ણય લેવામાં દુવિધા (Paralysis in Decision-Making):** તાત્કાલિક, વૈવિધ્યસભર જાહેર કલ્યાણના આદેશોનું સંચાલન કરતી વખતે વ્યક્તિગત પૂર્વગ્રહો વહીવટી વિલંબનું કારણ બને છે.
7. **બંધારણીય નૈતિકતાનું પતન (Subversion of Constitutional Morality):** વ્યક્તિગત પૂર્વગ્રહો બિનસાંપ્રદાયિકતા, સમાનતા જેવા બંધારણીય મૂલ્યો પર હાવી થઈ જાય છે.
8. **નેતૃત્વ સત્તા ગુમાવવી (Loss of Leadership Authority):** જ્યારે મેનેજરો પોતાના જ નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરે છે, ત્યારે તેઓ આદેશ આપવાનો વ્યાવસાયિક નૈતિક અધિકાર ગુમાવે છે.
9. **જાહેર સંસાધનોનો દુરુપયોગ (Misappropriation of Public Resources):** રાજ્યની મિલકતોને પવિત્ર જાહેર ટ્રસ્ટ તરીકે ગણવાને બદલે ખાનગી હક તરીકે ગણવી.

MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

આગળનો માર્ગ (Way Forward)

1. **નૈતિક તાલીમ અને નૈતિક શિક્ષણ:** સામાજિક જવાબદારી સાથે સુસંગત બુનિયાદી મૂલ્યોના નિર્માણ માટે શરૂઆતના શાળાકીય શિક્ષણથી જ નૈતિક શિક્ષણ આપવું.
2. **ભાવનાત્મક બુદ્ધિમત્તા (EI) નો વિકાસ:** ભાવનાત્મક બુદ્ધિમત્તા કેળવવાથી વ્યક્તિઓને ભાવનાત્મક સંઘર્ષો નેવિગેટ કરવામાં, પૂર્વગ્રહોનું સંચાલન કરવામાં અને સંતુલિત નિર્ણયો લેવામાં મદદ મળે છે.
3. **સ્પષ્ટ આચાર સંહિતા (Clear Codes of Conduct):**
    - સખત નૈતિક સંહિતાઓ અને સેવા નિયમો લાગુ કરવાથી એ સુનિશ્ચિત થાય છે કે ખાનગી હિતો જાહેર ફરજોને પ્રભાવિત ન કરે.
    - પારદર્શિતા માટે હિતોના સંઘર્ષની નિયમિત ઘોષણાઓ ફરજિયાત કરવી જોઈએ.
4. **ઉદાહરણરૂપ નેતૃત્વ (Leadership by Example):** રોલ મોડેલ્સ (દા.ત. ઇ. શ્રીધરન, ટી.એન. સેશન) જાહેર નૈતિકતા સાથે વ્યક્તિગત સત્યનિષ્ઠાને સંતુલિત કરવાના જીવંત ઉદાહરણો છે.
5. **સંસ્થાકીય તંત્ર (Institutional Mechanisms):**
    - વિજિલન્સ સેલ, નૈતિકતા સમિતિઓ અને ઓમ્બડ્સમેન જેવી આંતરિક દેખરેખ પ્રણાલીઓને મજબૂત બનાવવી.
    - ખાનગી હિત અને જાહેર કાર્યના અનૈતિક મિશ્રણની જાણ કરવા માટે વ્હિસલબ્લોઅર સુરક્ષાને પ્રોત્સાહિત કરવી.
    - "સેવક નેતૃત્વ" (servant leadership) ના વિચારને પ્રોત્સાહન આપવું, જ્યાં જાહેર ભલાઈ માટેની ફરજ કેન્દ્રસ્થાને હોય.

મૂલ્યો (Values)

મૂલ્યો એ મૂળભૂત માન્યતાઓ છે જે વલણો અને કાર્યોને માર્ગદર્શન આપે છે અથવા પ્રેરિત કરે છે. તેઓ આપણને શું મહત્વનું છે તે નક્કી કરવામાં મદદ કરે છે અને વ્યક્તિઓ અથવા જૂથો માટે શું સાચું કે ખોટું છે તે અંગેના નિર્ણયોને પ્રભાવિત કરે છે.

MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

મૂલ્યો કાર્યોને કેવી રીતે આકાર આપે છે (How Values shape actions)

વર્તનને માર્ગદર્શન આપવું: મૂલ્યો આંતરિક ધોરણો તરીકે સેવા આપે છે જે વ્યક્તિઓને નૈતિક પસંદગીઓ કરવામાં માર્ગદર્શન આપે છે. દા.ત. પ્રમાણિકતાનું મૂલ્ય ધરાવતી વ્યક્તિ છેતરપિંડી કરવાનું ટાળશે, ભલે તે પકડાઈ જવાથી બચી શકે તેમ હોય.

1. **વલણ અને માન્યતાઓને આકાર આપવો:** મૂલ્યો પ્રભાવિત કરે છે કે વ્યક્તિઓ પરિસ્થિતિઓને કેવી રીતે જુએ છે, પડકારો સામે કેવી પ્રતિક્રિયા આપે છે અને અભિપ્રાયો બનાવે છે. દા.ત. સમાનતાને મહત્વ આપતી વ્યક્તિ સમાવેશી નીતિઓને સમર્થન આપશે અને ભેદભાવનો વિરોધ કરશે.
2. **કાર્ય માટે પ્રેરણા આપવી:** મૂલ્યો કાર્ય માટેના કારણો પૂરા પાડે છે અને કારકિર્દી, સંબંધો અને નાગરિક જોડાણ જેવી જીવનની પસંદગીઓ નક્કી કરે છે. દા.ત. સેવાને મહત્વ આપતી વ્યક્તિ સિવિલ સર્વિસ અથવા NGO માં કારકિર્દી પસંદ કરી શકે છે.
3. **ચરિત્ર અને સત્યનિષ્ઠાનું નિર્માણ:** પ્રમાણિકતા, જવાબદારી અને સહાનુભૂતિ જેવા મૂલ્યોનું સતત પાલન કરવાથી વિશ્વસનીય અને સૈદ્ધાંતિક વ્યક્તિત્વ બનાવવામાં મદદ મળે છે.
4. **સામાજિક એકતાને પ્રોત્સાહન આપવું:** સહિયારા મૂલ્યો સમુદાયો અને રાષ્ટ્રોમાં સમાન સમજણ ઊભી કરવામાં મદદ કરે છે. દા.ત. લોકશાહી સમાજો અવારનવાર સ્વતંત્રતા, ન્યાય અને સમાનતાના મૂલ્યો ધરાવે છે.
5. **નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયાને પ્રભાવિત કરવી:** નૈતિક દ્વંદ્વમાં, મૂલ્યો સ્પર્ધાત્મક હિતોને પ્રાથમિકતા આપવામાં અને વાજબી પસંદગીઓ પર પહોંચવામાં મદદ કરે છે.
6. **પરિવર્તન અને સુધારાને આગળ ધપાવવા:** ન્યાય, માનવ અધિકાર અને કરુણા જેવા મૂલ્યો સામાજિક સુધારા અને સક્રિયતાને વેગ આપે છે. દા.ત. અસ્પૃશ્યતા નાબૂદી અથવા મહિલા અધિકાર આંદોલનના મૂળ બદલાતી મૂલ્ય પ્રણાલીઓમાં રહેલા છે.

મૂલ્યો પર વિદ્વાનો અને વિચારકોના સૂચનો (Scholar and Thinker Suggestions on Values)

1. **મહાત્મા ગાંધી:** ચરિત્ર નિર્માણ સાથે શિક્ષણને જોડવા માટે 'નઈ તાલીમ' (મૂળભૂત શિક્ષણ) ની હિમાયત કરી.
2. **સ્વામી વિવેકાનંદ:** "માનવ-નિર્માણ અને ચરિત્ર-નિર્માણ" માટેના શિક્ષણની હિમાયત કરી. રાષ્ટ્રીય વિકાસના સ્તંભો તરીકે સેવા, શક્તિ અને નૈતિક સાહસ પર ભાર મૂક્યો.

MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

3. **ડો. બી.આર. આંબેડકર**: બંધારણીય નૈતિકતા પર ભાર મૂક્યો - સામાજિક રીત-રિવાજો કરતાં ન્યાય, સમાનતા અને સ્વતંત્રતા પ્રત્યે વફાદારી. *"બંધારણીય નૈતિકતા એ કુદરતી લાગણી નથી. તેને કેળવવી પડે છે."*

4. **લોરેન્સ કોહલબર્ગ (નૈતિક વિકાસનો સિદ્ધાંત)**: નૈતિકતા તબક્કાઓ દ્વારા વિકસે છે: આજ્ઞાપાલન, અનુરૂપતા, કાયદો અને વ્યવસ્થા, અને અંતે સાર્વત્રિક નૈતિક સિદ્ધાંતો. શિક્ષણ પ્રણાલીએ વિદ્યાર્થીઓને નિયમોના પાલનથી સૈદ્ધાંતિક નૈતિક તર્ક તરફ માર્ગદર્શન આપવું જોઈએ.

MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

પ્રમાણિકતા, સત્યનિષ્ઠા અને ન્યાયીપણું (HONESTY, INTEGRITY AND FAIRNESS)

પ્રમાણિકતા (Honesty)

તે વિશ્વસનીય હોવાનો અને કપટથી મુક્ત હોવાનો ગુણ છે.

ઉદાહરણો:

1. **વ્યક્તિગત જીવન આધારિત** – જ્યારે મેં જોયું કે ભૂલથી મને વધારાના માર્ક્સ આપવામાં આવ્યા છે, ત્યારે મેં શિક્ષકને સામેથી જાણ કર્યું.
2. **ઇતિહાસ આધારિત** - અબ્રાહમ લિંકન, જેમને "ઓનેસ્ટ એબ" (Honest Abe) પણ કહેવામાં આવતા હતા, સ્ટોર ક્લાર્ક તરીકે કામ કરતી વખતે તેમણે ભૂલથી એક ગ્રાહક પાસેથી ૬ સેન્ટ વધુ લીધા હતા અને બાદમાં તે પૈસા પાછા આપવા માટે તેઓ ૩ માઇલ ચાલીને ગયા હતા.
3. **વહીવટ આધારિત** - સત્યેન્દ્ર દુબે, એક IES અધિકારી જેમણે ગોલ્ડન ક્વાડ્રિલેટરલ હાઇવે કન્સ્ટ્રક્શન પ્રોજેક્ટમાં સામેલ ભ્રષ્ટાચારનો પર્દાફાશ કર્યો હતો.
4. **વર્તમાન આધારિત** – કર્મચારીઓને ઉચ્ચ નૈતિક ધોરણોનું પાલન કરવાની જરૂરિયાત વિશે જાગૃત કરવા માટે ભારતીય રેલ્વે દ્વારા શરૂ કરાયેલ 'મિશન સત્યનિષ્ઠા'.

પ્રમાણિકતા સિવિલ સેવકોને કેવી રીતે મદદ કરે છે?

સિવિલ સર્વિસમાં પ્રમાણિકતા એ માત્ર લાંચ ન લેવા કરતાં ઘણું વધારે છે—તે બૌદ્ધિક અને વ્યાવસાયિક સત્યનિષ્ઠાનો પાયો છે. દૈનિક વહીવટમાં પ્રમાણિકતા પ્રત્યેની અડગ પ્રતિબદ્ધતા સિવિલ સેવકને નીચે મુજબ અસરકારક કાર્ય કરવામાં મદદ કરે છે:

- **ભયમુક્ત અને નિષ્પક્ષ સલાહને પ્રોત્સાહન આપે છે:** સિવિલ સેવકોએ દરરોજ રાજકીય કારોબારીને સલાહ આપવી પડે છે. પ્રમાણિકતા એ સુનિશ્ચિત કરે છે કે તેઓ સત્તાને સાચું માર્ગદર્શન આપે ("truth to power")—તથ્યો, ડેટા અને સંભવિત જોખમોને તે જેવા છે તેવા જ રજૂ કરે નહીં કે ઉપરી અધિકારીઓને ખુશ કરવા અથવા રાજકીય અનુકૂળતા સાથે સુસંગત સલાહ તૈયાર કરે.
- **પારદર્શિતા અને જવાબદારીની સંસ્કૃતિ બનાવે છે:** એક પ્રમાણિક અધિકારી એ સુનિશ્ચિત કરે છે કે સત્તાવાર રેકોર્ડ્સ, ડેટા અને નાણાકીય ખર્ચાઓ સચોટ અને હેરફેર વિનાના હોય. આ પારદર્શક

MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

કામગીરી પ્રણાલીગત લીકેજને ઘટાડે છે અને આંતરિક ઓડિટ અથવા જાહેર ચકાસણીનો સામનો કરવાનું સરળ બનાવે છે.

- **વહીવટી કાર્યક્ષમતાને સુવ્યવસ્થિત કરે છે:** જ્યારે કોઈ નેતા સંપૂર્ણ પ્રમાણિકતા સાથે કામ કરે છે, ત્યારે તે છુપા એજન્ડા અને બેવડી રમતને દૂર કરે છે જેનાથી સંવાદ સીધો બને છે, સૂચનાઓ સ્પષ્ટ હોય છે અને પ્રોજેક્ટ અમલીકરણમાં ઓછો કૃત્રિમ વિલંબ થાય છે.
- **નૈતિક સત્તાનું નિર્માણ કરે છે:** કાયદાઓનો દૈનિક અમલ (જેમ કે ગેરકાયદેસર દબાણો હટાવવા અથવા કરચોરી તપાસવી) માટે પ્રચંડ નૈતિક પ્રભાવની જરૂર પડે છે.
- **તાબેદારો(નીચલા અધિકારી)ને પ્રેરણા આપે છે અને મિલીભગત ઘટાડે છે:** ટોચ પરની પ્રમાણિકતા સમગ્ર રેન્ક અને ફાઇલમાં ભ્રષ્ટાચાર સામે એક શક્તિાળી અવરોધ તરીકે કામ કરે છે. તે એવું વાતાવરણ બનાવે છે જ્યાં પ્રમાણિક તાબેદારો **(નીચલા અધિકારી)**સુરક્ષિત અનુભવે છે, જ્યારે ખોટું કરનારાઓને કોઈ પ્રણાલીગત કવર કે મિલીભગત મળતી નથી.
- **માનસિક શાંતિ અને માનસિક સ્થિતિસ્થાપકતા પ્રદાન કરે છે:** અમલદારશાહી જીવન અત્યંત તણાવપૂર્ણ છે. પ્રમાણિકતા જાળવી રાખવાથી ખોટા કાર્યોને છુપાવવાનો અથવા વ્હિસલબ્લોઅર્સ અને ભ્રષ્ટાચાર વિરોધી તપાસના ડરનો મનોવૈજ્ઞાનિક બોજ દૂર થાય છે, જેનાથી અધિકારી સ્પષ્ટ મન સાથે સંપૂર્ણપણે જાહેર સેવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરી શકે છે.

સત્યનિષ્ઠા (Integrity)

સત્યનિષ્ઠા એ મનસા (વિચાર), વાચા (શબ્દ) અને કર્મણા (કાર્ય) ની એકરૂપતા છે.

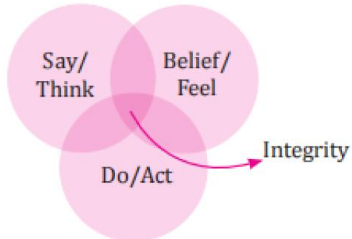

"સત્યનિષ્ઠા એટલે સાચું કામ કરવું, ભલે કોઈ જોતું ન હોય." - સી.વી. રામન

"સત્યનિષ્ઠા એ ચરિત્રનો આત્મા છે." - મહાત્મા ગાંધી

"સત્યનિષ્ઠા એટલે એ સુનિશ્ચિત કરવું કે તમે જે વસ્તુઓ કહો છો અને જે વસ્તુઓ તમે કરો છો તે એકરૂપતામાં છે."

ઉદાહરણો:

1. **મહાત્મા ગાંધી:** સત્ય, અહિંસા અને નૈતિક સત્યનિષ્ઠા સાથે ભારતના સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામનું નેતૃત્વ કર્યું.

MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

2. **એસ. આર. શંકરન:** એક ICS અધિકારી અને ત્રિપુરાના મુખ્ય સચિવ, જેઓ બંધુઆ મજૂરી નાબૂદી અધિનિયમ, ૧૯૭૬ (Abolition of Bonded Labour Act, 1976) ને લાગુ કરવા માટે જાણીતા હતા.

3. **અબ્રાહમ લિંકન:** તેમણે પ્રખ્યાત રીતે કહ્યું હતું કે, *"હું જીતવા માટે બંધાયેલો નથી, પરંતુ હું સાચો રહેવા માટે બંધાયેલો છું. હું સફળ થવા માટે બંધાયેલો નથી, પરંતુ મારી પાસે જે પ્રકાશ છે તેના સહારે જીવવા માટે બંધાયેલો છું."*

4. **સત્યેન્દ્ર દુબે (વ્યાવસાયિક સત્યનિષ્ઠા):** ગોલ્ડન ક્વાડ્રિલેટરલ પ્રોજેક્ટમાં ભ્રષ્ટાચારનો પર્દાફાશ કર્યો, પારદર્શિતા માટે પોતાના જીવનનું બલિદાન આપ્યું.

5. **ટી.એન. સેશન:** મુખ્ય ચૂંટણી કમિશનર તરીકે ભારતની ચૂંટણી પ્રક્રિયામાં સુધારો કર્યો, મુક્ત અને ન્યાયી ચૂંટણીઓ સુનિશ્ચિત કરી.

6. **ઇ. શ્રીધરન (વ્યાવસાયિક અને નાણાકીય સત્યનિષ્ઠા):** પારદર્શિતા, જવાબદારી અને સમયસર પૂર્ણતા સાથે દિલ્હી મેટ્રોનું નેતૃત્વ કર્યું.

7. **અશોક ખેમકા (વ્યાવસાયિક સત્યનિષ્ઠા):** વારંવાર બદલીઓ થવા છતાં ભ્રષ્ટાચારનો પર્દાફાશ કર્યો.

8. **નારાયણન કૃષ્ણન:** એક શેફમાંથી સામાજિક કાર્યકર બનેલા, તેમણે મદુરાઈમાં બેઘર અને નિરાધારોને ભોજન કરાવવા અને તેમની સંભાળ રાખવા માટે પોતાનું જીવન સમર્પિત કર્યું.

સત્યનિષ્ઠાનું મહત્વ (Importance of integrity)

1. **વ્યક્તિગત સ્તરે સશક્તિકરણ:**
    - **આંતરિક શાંતિ** - સત્યનિષ્ઠા "જ્ઞાનાત્મક વિસંવાદિતા" ને દૂર કરે છે અને લક્ષ્યો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા માટે જરૂરી માનસિક ઉર્જા પ્રદાન કરે છે.
    - સત્યનિષ્ઠા વર્તનમાં અનુમાનિતતા અને વિશ્વસનીયતા સુનિશ્ચિત કરે છે - જે એક સ્વાભાવિક નેતાના મુખ્ય ગુણો છે. દા.ત. મહાત્મા ગાંધીનું વ્યક્તિગત જીવનમાં અહિંસાનું પાલન.
    - સત્યનિષ્ઠા સાચા આત્મસન્માન અને આત્મવિશ્વાસના પાયા તરીકે કામ કરે છે. દા.ત. સચિન તેંડુલકરે તમાકુ અને સિગારેટ બ્રાન્ડ્સની જાહેરાત કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.

2. **પારિવારિક સ્તરે સશક્તિકરણ:**
    - સત્યનિષ્ઠા ધરાવતા માતાપિતા બાળકોને સારા જીવન ની જીવંત બ્લુપ્રિન્ટ સાથે સશક્ત બનાવે છે.

MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

- સત્યનિષ્ઠા પરિવારમાં ભાવનાત્મક સુરક્ષા અને વિશ્વાસનું વાતાવરણ બનાવે છે.
- *"રાષ્ટ્રની શક્તિ ઘરની સત્યનિષ્ઠામાંથી ઉદ્દભવે છે."* - કન્ફ્યુશિયસ

3. **સામાજિક સ્તરે સશક્તિકરણ:**
   - **સામાજિક મૂડીનું નિર્માણ** - સત્યનિષ્ઠા એ સામાજિક વિશ્વાસનું "ચલણ" છે.
   - અન્ય લોકો માટે પ્રેરણા (ભલાઈની "રિપલ ઈફેક્ટ"). દા.ત. બાબાસાહેબ આંબેડકરે દલિત નેતાઓની પેઢીઓને પ્રેરણા આપી.
   - સામાજિક પરિવર્તન માટે ઉત્પ્રેરક - દા.ત. રોઝા પાર્ક્સ દ્વારા બસની સીટ છોડવાનો ઇનકાર સિવિલ રાઇટ્સ મૂવમેન્ટ (નાગરિક અધિકાર આંદોલન) તરફ દોરી ગયો.
4. **વ્યાવસાયિક સ્તરે સશક્તિકરણ:**
   - **નૈતિક સાહસ** - "આંતરિક પારદર્શિતા" વ્યક્તિને સત્તા સામે સાચું બોલવાની શક્તિ આપે છે. દા.ત. સત્યેન્દ્ર દુબે.
   - સત્યનિષ્ઠા એવી પ્રતિષ્ઠા અને વિશ્વાસ બનાવે છે જે વ્યક્તિના પ્રભાવ અને તકો માટે ગુણક તરીકે કામ કરે છે. દા.ત. મેટ્રો મેન ઇ. શ્રીધરન.
   - નેતૃત્વ કરવા માટે નૈતિક સત્તા આપે છે. દા.ત. કારગિલ યુદ્ધમાં કેપ્ટન વિક્રમ બત્રાનું નેતૃત્વ.
   - સત્યનિષ્ઠા નિષ્પક્ષ નિર્ણય લેવામાં મદદ કરે છે. દા.ત. CEC તરીકે ટી. એન. સેશન.
   - સત્યનિષ્ઠા વિનાનું જ્ઞાન જોખમી અને ભયાનક છે. દા.ત. પરમાણુ બોમ્બનો વિકાસ.

જાહેર સેવામાં સત્યનિષ્ઠાનું ધોવાણ (The Erosion of integrity in Public Service)

1. **ઐતિહાસિક પરિબળો:** ભારતમાં ભ્રષ્ટાચારના મૂળ વસાહતી શાસનમાં છે, જ્યાં ભારતીય અધિકારીઓ માટે ઓછા પગારે ભ્રષ્ટ પ્રથાઓના સામાન્યીકરણ તરફ દોરી ગયું હતું. દા.ત. "બક્ષિસ" પ્રણાલી.
2. **બદલાતા મૂલ્યો અને આકાંક્ષાઓ:** ઝડપી શહેરીકરણ અને ઔદ્યોગિકીકરણે ભૌતિક સંપત્તિને સામાજિક દરજ્જાનું મુખ્ય નિર્ધારક બનાવ્યું છે.
3. **ભારતીય બંધારણની કલમ ૩૧૧** - અધિકારીઓનું અતિ-સંરક્ષણ, જે બિનકાર્યક્ષમતા અથવા ભ્રષ્ટાચારને ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપે છે.

MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

4. **હિતોનો સંઘર્ષ**: ભ્રષ્ટાચાર અવારનવાર વ્યાપારી દિગ્ગજો અને અધિકારીઓ વચ્ચે પરસ્પર લાભ માટેની મિલીભગત દ્વારા સરળ બને છે (વોહરા સમિતિ).

5. **રાજકીય હસ્તક્ષેપ**: સિવિલ સેવકોએ અવારનવાર રાજકીય નેતાઓ તરફથી જાહેર કલ્યાણ કરતાં વ્યક્તિગત અથવા રાજકીય હિતોને પ્રાથમિકતા આપવા માટે અયોગ્ય દબાણનો સામનો કરવો પડે છે.

6. **ભ્રષ્ટાચાર પ્રત્યે સામાજિક સહિષ્ણુતા (ભ્રષ્ટાચારનું સંસ્કૃતિકરણ)**: ગૌણ અનૈતિક પ્રથાઓની જાહેર સ્વીકૃતિ સત્યનિષ્ઠાના ભંગને સામાન્ય બનાવે છે.

7. **નૈતિક તાલીમનો અભાવ**: જાહેર સેવકો માટે નિયમિત નૈતિકતા તાલીમની ગેરહાજરી તેમના નૈતિક નિર્ણય લેવાની ક્ષમતાને નબળી પાડે છે.

8. **લક્ષ્યાંકો પૂરા કરવાનું દબાણ**: અવાસ્તવિક લક્ષ્યો સિવિલ સેવકોને ટૂંકા રસ્તા અપનાવવા અથવા નૈતિકતા સાથે સમાધાન કરવા દબાણ કરી શકે છે. દા.ત. ઉચ્ચ પ્રદર્શન દર્શાવવા માટે ડેટામાં હેરફેર કરવી.

9. **સાથીઓનો પ્રભાવ અને સંસ્થાકીય સંસ્કૃતિ**: દા.ત. ભ્રષ્ટ કાર્યસ્થળમાં અશોક ખેમકા જેવા પ્રમાણિક અધિકારીઓને હાંસિયામાં ધકેલી દેવા.

10. **અપૂરતું વળતર**: ઓછા પગાર જાહેર સેવકોને અનૈતિક માધ્યમો દ્વારા વધારાની આવક મેળવવા માટે લલચાવી શકે છે.

11. **જટિલ અને અસ્પષ્ટ નિયમો**: અતિશય જટિલ નિયમો ખામીઓ (લોપહોલ્સ) ઊભી કરે છે જેનો વ્યક્તિગત લાભ માટે દુરુપયોગ કરવામાં આવે છે.

12. **બદલાની ભાવનાનો ડર**: વ્હિસલબ્લોઅર્સ અવારનવાર ધમકીઓ, બદલીઓ અથવા અલગતાનો સામનો કરે છે.

13. **આદર્શ નેતૃત્વનો અભાવ**: ટોચ પર નૈતિક નેતાઓની ગેરહાજરી તમામ સ્તરે સત્યનિષ્ઠાને નિરુત્સાહિત કરે છે.

14. **અપૂરતો કાયદાકીય અમલ**: નબળી કાયદાકીય પ્રણાલીઓ અને લાંબી અદાલતી સુનાવણી અનૈતિક પ્રથાઓને રોકવામાં નિષ્ફળ જાય છે. દા.ત. ભ્રષ્ટાચારના કેસો ઉકેલાયા વિના વર્ષો સુધી ખેંચાય છે.

MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

સત્યનિષ્ઠા વિનાનું જ્ઞાન (Knowledge without integrity)

- **વૈજ્ઞાનિક/આધુનિક છેતરપિંડી** - એક સ્માર્ટ વ્યક્તિ આંતરિક નિયંત્રણો અને ઓડિટ પ્રક્રિયાઓને બાયપાસ કરી શકે છે. દા.ત. બર્ની મેડોફ પોન્ઝી સ્કીમ ચલાવતો હતો.
- સત્યનિષ્ઠા વિનાની ઉચ્ચ ઉર્જા "કોઈપણ ભોગે જીતવા" તરફ દોરી જાય છે, પરિણામે એક ઝેરી ગળાકાપ સંસ્કૃતિ ઊભી થાય છે જે ટીમની નૈતિકતાને નષ્ટ કરે છે.
- **પ્રતિષ્ઠાને નુકસાન** - દા.ત. એનરોન (Enron) કેસમાં "કાગળ પર નફો" દર્શાવવા માટે નાણાકીય ડેટાની હેરફેર.
- **હિતધારકોના વિશ્વાસનું ધોવાણ** - દા.ત. NSE કો-લોકેશન કેસ (ચિત્રા રામકૃષ્ણ).
- કાયદાઓ અથવા કંપનીની નીતિઓમાં ખામીઓ શોધીને **પ્રણાલીગત શોષણ**. દા.ત. નીરવ મોદી - PNB કૌભાંડ.
- **ક્ષયકારી નેતૃત્વ** - *"જો ટોચ પર નૈતિકતા નબળી હોય, તો તે વર્તનની નકલ સંસ્થામાં નીચે સુધી થાય છે."* - રોબર્ટ નોયસ (ઇન્ટેલના સહ-સ્થાપક).
- **"સ્માર્ટ ક્રિમિનલ" અસર** - બુદ્ધિશાળી અને ઉચ્ચ ઉર્જા ધરાવતા લોકો ખોટી વસ્તુઓ ઝડપથી અને મોટા પાયે કરે છે. દા.ત. હર્ષદ મહેતા.

આગળનો માર્ગ

OECD પબ્લિક ઇન્ટિગ્રિટી ભલામણો (OECD Public Integrity Recommendations)

1. **રોજગાર પૂર્વે ફરજિયાત સત્યનિષ્ઠા ચકાસણી**: સિવિલ સર્વિસીસ ભરતીના તબક્કામાં જ વલણલક્ષી અને વર્તણૂક સંબંધી સત્યનિષ્ઠા સ્ક્રિનિંગનો સમાવેશ કરવો.
2. **જોખમ-આધારિત આંતરિક ઓડિટિંગ તરફ સંક્રમણ**: આંતરિક જાહેર ક્ષેત્રના ઓડિટને નિષ્ક્રિય નિયમ-ચકાસણીમાંથી ભ્રષ્ટ પ્રથાઓના ડેટા-આધારિત જોખમ-મેપિંગ તરફ સ્થાનાંતરિત કરવું.
3. **સ્વયંસંચાલિત અસ્કયામતો અને હિતોની ઘોષણાઓ(Automated Asset and Interest Disclosures)**: જાહેર સેવકોના અસ્કયામત નિવેદનોને સતત સબમિટ કરવા, ટ્રૅક કરવા અને અલ્ગોરિધમિકલી ક્રોસ-વેરિફાય કરવા માટે ડિજિટલ સિસ્ટમ્સ બનાવવી.
4. **ખરીદીમાં AI-સંચાલિત છેતરપિંડી નિવારણ**: જાહેર બિડિંગ ડેટાનું વિશ્લેષણ કરવા અને કૃત્રિમ કિંમત-વધારો અથવા મિલીભગતને તરત જ ફ્લેગ કરવા માટે મશીન લર્નિંગ અલ્ગોરિધમ્સ તૈનાત કરવા.

MENTORSHIP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

5. વાસ્તવિક વહીવટી અસ્પષ્ટ ક્ષેત્રોને સંબોધવા માટે **ઇન્ટરેક્ટિવ નૈતિક દ્વંદ્વ સિમ્યુલેશન તાલીમ**.
6. **આંતરિક તપાસનું બિન-રાજકીયકરણ**: ન્યાયી, સમયસર ભ્રષ્ટાચારની પૂછપરછ અને ટ્રાયલની ખાતરી આપવા માટે આંતરિક શિસ્ત સંસ્થાઓને કારોબારી નિયંત્રણથી મુક્ત કરવી.

દ્વિતીય ARC ભલામણો - શાસનમાં નૈતિકતા (2nd ARC Recommendations - Ethics in Governance)

1. **વૈધાનિક નૈતિકતા સંહિતાનું અમલીકરણ**: જાહેર સેવાના મૂલ્યો પર ભાર મૂકતી વૈધાનિક, મૂલ્ય-સંચાલિત નૈતિકતા સંહિતા સાથે નકારાત્મક, પરંપરાગત "આચરણ નિયમો" ને બદલવા.
2. ખાનગી કોર્પોરેટ નોકરીઓ લેતા નિવૃત્ત અધિકારીઓ માટે **"કૂલિંગ-ઓફ" સમયગાળો** સંસ્થાકીય બનાવવો.
3. **સિટીઝન ચાર્ટર્સ** - જો જાહેર સેવાના સમયમર્યાદા ચૂકી જાય તો સ્વયંસંચાલિત નાણાકીય વળતર સાથે સિટીઝન ચાર્ટર્સને વૈધાનિક દરજ્જો આપવો.
4. પ્રણાલીગત કાર્યસ્થળની પજવણી અથવા શારીરિક ધમકીઓથી **વ્હિસલબ્લોઅર્સ માટે સ્વતંત્ર સુરક્ષા**.
5. અમલદારશાહી બદલીઓનું સંચાલન કરવા માટે **સ્વતંત્ર સિવિલ સર્વિસીસ બોર્ડ**.
6. રાજ્યની મિલકતને ઇરાદાપૂર્વક નુકસાન અથવા ઉપેક્ષા માટે જાહેર સત્તાવાળાઓને વ્યક્તિગત અને નાણાકીય રીતે જવાબદાર ઠેરવતા કાયદા ઘડવા.

સત્યનિષ્ઠા કરાર (Integrity Pact)

- સત્યનિષ્ઠા કરાર એ એક તર્કબદ્ધ વિજિલન્સ સાધન છે જેમાં સંભવિત વિક્રેતાઓ/બિડર્સ અને ખરીદનાર વચ્ચે કરાર સામેલ હોય છે. બંને પક્ષો કરાર પ્રક્રિયાના કોઈપણ ભાગમાં ભ્રષ્ટ પ્રથાઓમાં સામેલ ન થવા અથવા અયોગ્ય પ્રભાવ ન પાડવા માટે પ્રતિબદ્ધ થાય છે.
- સત્યનિષ્ઠા કરારના અમલીકરણની દેખરેખ સ્વતંત્ર બાહ્ય મોનિટર્સ દ્વારા કરવામાં આવે છે, જે સુનિશ્ચિત કરે છે કે કરારનું પાલન થાય છે અને પારદર્શિતા જળવાઈ રહે છે.

પ્રમાણિકતા અને સત્યનિષ્ઠા વચ્ચેનો તફાવત (Difference between Honesty and Integrity)

પાસું (Aspect)	**પ્રમાણિકતા (Honesty)**	**સત્યનિષ્ઠા (Integrity)**
વ્યાખ્યા	સાચા, નિષ્ઠાવાન અને કપટથી મુક્ત હોવું.	મજબૂત નૈતિક સિદ્ધાંતોનું સતત પાલન કરવું.

પાસું (Aspect)	પ્રમાણિકતા (Honesty)	સત્યનિષ્ઠા (Integrity)
નૈતિક ઊંડાણ	સપાટી સ્તરની સત્યતા.	ઊંડા મૂળ ધરાવતું નૈતિક ચરિત્ર અને સુસંગતતા.
વ્યાપ	સત્ય બોલવા અને જૂઠું ન બોલવા કે છેતરપિંડી ન કરવા વિશે વધુ છે.	વ્યાપક ખ્યાલ જેમાં દબાણ હેઠળ પણ સાચું કામ કરવાનો સમાવેશ થાય છે.
ઉદાહરણ	પૂછવામાં આવે ત્યારે ભૂલ સાચે જ સ્વીકારવી.	ભૂલની જવાબદારી લેવી ભલે કોઈનું ધ્યાન ન ગયું હોય.
જાહેર સેવા સુસંગતતા	તથ્યો અનેડેટાની સચોટ રિપોર્ટિંગ કરવા માટે જરૂરી છે.	નૈતિક શાસન, નિર્ણય લેવા અને ભ્રષ્ટાચારનો પ્રતિકાર કરવા માટે જરૂરી છે.

ન્યાયીપણું (Fairness)

તે ભેદભાવ મુક્ત નિર્ણયો લેવાનો ગુણ છે.

ઉદાહરણો:

1. **વ્યક્તિગત જીવન આધારિત** - હું ટ્રાન્સજેન્ડર્સ (તૃતીય પંથીઓ) સાથે આદરપૂર્વક અને કોઈપણ ભેદભાવ વિના વર્તન કરું છું.
2. **ઇતિહાસ આધારિત** - વડાપ્રધાન શાસ્ત્રીએ ભૂખમરાની કટોકટીને કારણે અન્ન બચાવવા દેશને એક દિવસનો ઉપવાસ કરવા કહેતા પહેલા, તેમના પરિવારને એક દિવસ માટે ઉપવાસ અપનાવવા કહ્યું હતું. જે વહીવટમાં તેમનું ન્યાયીપણું દર્શાવે છે.
3. **વહીવટ આધારિત** - જસ્ટિસ ખન્ના જેઓ કટોકટી દરમિયાન સુપ્રીમ કોર્ટના જજ હતા, તેમણે કેશવાનંદ ભારતી કેસમાં પોતાનો ચુકાદો આપ્યો હતો, તેમના ચુકાદાએ સંસદને બંધારણના મૂળભૂત માળખામાં ફેરફાર કરવાથી નિયંત્રિત કરી હતી જેના માટે તેમના ન્યાયીપણા અને સાહસની પ્રશંસા કરવામાં આવી હતી.

MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

4. **વર્તમાન આધારિત** – ઓસ્ટ્રેલિયા ક્રિકેટ બોર્ડે તાલિબાન દ્વારા મહિલા ક્રિકેટ ટીમ પર લાદવામાં આવેલા પ્રતિબંધને કારણે અફઘાનિસ્તાન સાથેની શ્રેણી રદ કરી હતી જેથી લિંગ પ્રત્યે બિન-ભેદભાવ દર્શાવી શકાય.

ન્યાયીપણું સિવિલ સેવકોને કેવી રીતે મદદ કરે છે?

સિવિલ સેવક માટે, ન્યાયીપણું એ માત્ર એક અમૂર્ત નૈતિક સદગુણ નથી; તે એક આવશ્યક કાર્યકારી સાધન છે. તેમના દૈનિક વહીવટમાં, ન્યાયીપણાની પ્રેક્ટિસ તેમને નીચેની રીતોમાં જટિલ, ઉચ્ચ-દબાણવાળા વાતાવરણમાં નેવિગેટ કરવામાં મદદ કરે છે:

- **નિષ્પક્ષ નિર્ણય લેવાની ખાતરી આપે છે**: દૈનિક વહીવટમાં દુર્લભ સંસાધનો (જેમ કે ભંડોળ, સબસિડી અથવા ટેન્ડર) ની ફાળવણી સામેલ હોય છે. ન્યાયીપણું એ સુનિશ્ચિત કરે છે કે નિર્ણયો વ્યક્તિગત પૂર્વગ્રહો, ભાઈભત્રીજાવાદ અથવા મનસ્વી ધૂન ને બદલે સખત રીતે યોગ્યતા, સ્થાપિત માપદંડો અને કાનૂની નિયમો પર આધારિત હોય.
- **જાહેર વિશ્વાસ અને વિશ્વસનીયતા બનાવે છે**: જ્યારે નાગરિકો સિવિલ સેવકને નિષ્પક્ષ રીતે કામ કરતા જુએ છે, ત્યારે તે વહીવટની કાયદેસરતા વધારે છે. આ વિશ્વાસ કટોકટી, કાયદો અને વ્યવસ્થાની પરિસ્થિતિઓ દરમિયાન અથવા કડક નીતિઓ લાગુ કરતી વખતે નિર્ણાયક બને છે, કારણ કે જનતા ન્યાયી ગણાતા અધિકારીને સહકાર આપે તેવી શક્યતા વધુ હોય છે.
- **સંઘર્ષોને શાંત કરે છે અને ફરિયાદોનું નિવારણ કરે છે**: સિવિલ સેવકો સતત વિવાદોની મધ્યસ્થતા કરે છે—પછી ભલે તે જમીનના વિવાદો હોય, સમુદાયની ફરિયાદો હોય કે શ્રમના પ્રશ્નો હોય. ન્યાયીપણા માટેની પ્રતિષ્ઠા એ સુનિશ્ચિત કરે છે કે તમામ ઝઘડતા પક્ષો સાંભળવામાં આવ્યા હોવાનો અનુભવ કરે છે, જેનાથી અંતિમ ઉકેલ સ્વીકાર્ય અને ટકાઉ બને છે.
- **આંતરિક નૈતિકતા અને ટીમની કાર્યક્ષમતા વધારે છે**: વિભાગની અંદર, એક ન્યાયી નેતા પોસ્ટિંગ, બદલી, પ્રમોશન અને કામની ફાળવણી પારદર્શક રીતે સંભાળે છે. આ કાર્યસ્થળની રાજનીતિને દૂર કરે છે, રોષ ઘટાડે છે અને તાબેદારોને તેમનું શ્રેષ્ઠ પ્રદર્શન કરવા પ્રેરિત કરે છે.
- **સમાવેશી શાસનની ખાતરી આપે છે**: ન્યાયીપણું નબળા વર્ગો (જેમ કે લઘુમતીઓ, મહિલાઓ અથવા આર્થિક રીતે નબળા) ને હાંસિયામાં ધકેલી દેતાં રોકે છે. તે સુનિશ્ચિત કરે છે કે કલ્યાણકારી યોજનાઓના લાભો ભેદભાવ અથવા ભદ્ર વર્ગના કબજા વિના "છેલ્લા માઇલ" સુધી પહોંચે.
- **દબાણ સામે ઢાલ તરીકે કામ કરે છે**: સિવિલ સેવકો નિયમિતપણે અયોગ્ય તરફેણ કરવા માટે રાજકીય અથવા બાહ્ય દબાણનો સામનો કરે છે. ન્યાયીપણાના સિદ્ધાંતને સખત રીતે વળગી

MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

રહેવાથી અધિકારીને મનસ્વી માંગણીઓ નકારવા માટે મજબૂત કાનૂની અને નૈતિક આધાર મળે છે, જે તેમની વ્યાવસાયિક સત્યનિષ્ઠાનું રક્ષણ કરે છે.

MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

શાસનમાં કરુણા અને સમાનુભૂતિ (COMPASSION AND EMPATHY IN GOVERNANCE)

સમાનુભૂતિ (Empathy)

બીજી વ્યક્તિની લાગણીઓને તેમના દ્રષ્ટકોણથી સમજવાની ક્ષમતા .

ઉદાહરણો:

1. **વ્યક્તિગત જીવન આધારિત** – હોસ્પિટલમાં કોઈ મિત્રની મુલાકાત લેવા માટે રોકાવું.
2. **ઇતિહાસ આધારિત** - લોકોની સાથે ઊભા રહેવા અને લોકોને ટેકો આપવા માટે મહાત્મા ગાંધીજીએ વિભાજન પછી હિંસા પ્રભાવિત વિસ્તારોની મુલાકાત લીધી હતી.
3. **વહીવટ આધારિત** – જ્યારે દિવ્યાંગ વ્યક્તિ ખુરશી પર બેસવામાં અસમર્થ હતો, ત્યારે IAS કૌસ્તુભ દિવેગાંવકર પોતે તેમની સાથે જમીન પર બેઠા હતા.
4. **વર્તમાન આધારિત** – પૂર પ્રભાવિત આસામ અને બિહાર માટે બોલિવૂડ કલાકારો દ્વારા દાન.

કરુણા (Compassion)

કરુણામાં અન્ય લોકોની પીડાથી આપણી જાતને પ્રભાવિત થવા દેવા સાથે તેમને દૂર કરવાની સક્રિય ઈચ્છાનો સમાવેશ થાય છે.

કરુણા એ સહાનુભૂતિ અને કાર્યનું મિશ્રણ છે. સહાનુભૂતિથી વિપરીત, કરુણા અવારનવાર પીડાને દૂર કરવાની સક્રિય ઇચ્છા તરફ દોરી જાય છે, જે તેને "સહ-પીડા" (co-suffering) નું ઊંડું સ્વરૂપ બનાવે છે.

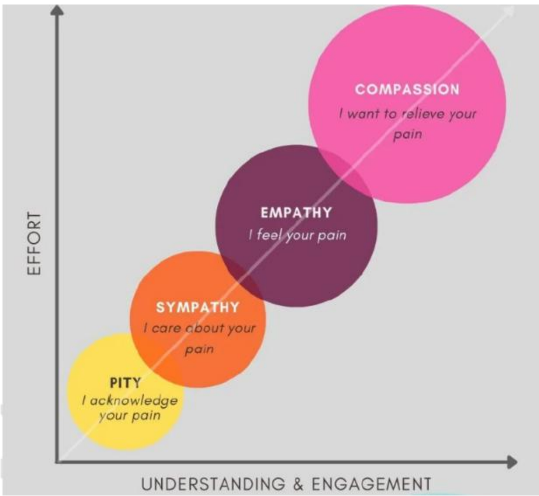

ઉદાહરણો:

1. **નેલ્સન મંડેલાએ** કહ્યું હતું કે, *"એક સારું મગજ અને એક સારું હૃદય હંમેશા એક પ્રચંડ મિશ્રણ છે."* તેમણે રંગભેદ સામે લડવા અને દક્ષિણ આફ્રિકાના લોકોના ઉત્થાન માટે પોતાનું જીવન સમર્પિત કર્યું.

MOFP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

2. **એસ. આર. શંકરન** (૧૯૩૪-૨૦૧૦), જેઓ "પીપલ્સ IAS ઓફિસર" તરીકે ઓળખાતા હતા, તેમણે સામાજિક રીતે વંચિત જૂથો પ્રત્યે ઊંડી કરુણા દર્શાવી હતી. તેમણે બંધુઆ મજૂરી નાબૂદી અધિનિયમ, ૧૯૭૬ લાગુ કરવામાં મુખ્ય ભૂમિકા ભજવી હતી અને સફાઈ કર્મચારીઓને માર્ગદર્શન આપ્યું હતું, અને તેમની સમગ્ર કારકિર્દી દરમિયાન ગરીબોની તરફદારી કરતી નીતિઓની હિમાયત કરી હતી.
3. **IAS જિતેન્દ્ર કુમાર** સોનીએ શિયાળામાં ગરીબ બાળકોને ઉઘાડા પગે શાળાએ જતા જોઈને 'ચરણ પાદુકા અભિયાન' શરૂ કર્યું, અને તેમને પગરખાં વિતરિત કર્યા.
4. રક્તપિત્તના દર્દીઓ પ્રત્યે **બાબા આમટેનું** કાર્ય.
5. **કૈલાશ સત્યાર્થીની** બાળપણ બચાવો ઝુંબેશ.
6. **સિંધુતાઈ સપકાલે** ८000 થી વધુ અનાથ બાળકોની સંભાળ રાખી હતી.

નબળા વર્ગો માટે કરુણા અને સમાનુભૂતિનું મહત્વ (Significance of Compassion and empathy for Weaker Sections)

1. **હાંસિયામાં ધકેલાયેલા વસ્તીની જરૂરિયાતોને સમજવી**: કરુણા નીતિ નિર્માતાઓને વંચિત સમુદાયોના વિશિષ્ટ પડકારોને સમજવા માટે સક્ષમ બનાવે છે, જે અનુરૂપ ઉકેલોને પ્રોત્સાહન આપે છે.
2. **મુશ્કેલીમાં મુકાયેલા નાગરિકો પ્રત્યે પ્રતિભાવ આપવા પ્રોત્સાહિત કરે છે**: કરુણા-સંચાલિત શાસન મુશ્કેલીઓનો સામનો કરી રહેલા લોકોને ઝડપી અને અસરકારક સહાય તરફ દોરી જાય છે.
3. **દ્રષ્ટિકોણ બદલવા સક્ષમ બનાવે છે**: કરુણા નેતાઓને હાંસિયામાં ધકેલાયેલા લોકોના પરિપ્રેક્ષ્યથી મુદ્દાઓને જોવામાં મદદ કરે છે, જે સમાવેશી નીતિઓને પ્રોત્સાહન આપે છે.
4. **રાજ્યની નીતિના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો (કલમ ૩૮)**: કરુણા DPSP (Directive Principles of State Policy) ના એવા આદેશ સાથે સુસંગત છે જે અસમાનતાઓને ન્યૂનતમ કરતા કલ્યાણકારી રાજ્યની સ્થાપના કરવા માટે સામાજિક અને આર્થિક ન્યાયને પ્રોત્સાહન આપે છે.
5. **જ્હોન રોલ્સનો ન્યાયનો સિદ્ધાંત**: કરુણા રોલ્સના અજ્ઞાનતાના પડદા (veil of ignorance) ની વિભાવનાને પ્રતિબિંબિત કરે છે, જે સમાજમાં સૌથી ઓછા ફાયદા ધરાવતા લોકોના ઉત્થાન માટેની નીતિઓની હિમાયત કરે છે.
6. **અમર્ત્ય સેનનો ક્ષમતા અભિગમ**: કરુણા માત્ર આર્થિક માપદંડોને બદલે તકોની સમાનતા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીને ગૌરવપૂર્ણ જીવન માટે વ્યક્તિઓની ક્ષમતાઓ વધારવા પ્રોત્સાહિત કરે છે.

MENTORSHIP BY RAHUL PATEL (8780068198) AND SAGAR VIRADIYA (9726705392)
MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA

7. **ગાંધીજીનું જંતર (Gandhiji's Talisman):** કરુણા દરેક નિર્ણયમાં ગરીબમાં ગરીબ વ્યક્તિની જરૂરિયાતોને ધ્યાનમાં લેવાના ગાંધીજીના વિઝનને પૂર્ણ કરે છે, જે નબળા લોકો પ્રત્યે નૈતિક જવાબદારીને મજબૂત કરે છે.

8. **વ્યાપક ગરીબી અને અસમાનતાને સંબોધિત કરવી**: કરુણાપૂર્ણ શાસન પ્રણાલીગત ગરીબી અને અસમાનતાનો સામનો કરે છે, એ સુનિશ્ચિત કરે છે કે સંસાધનો અને તકો તમામ વર્ગો સુધી સમાન રીતે પહોંચે.

9. **નબળા અને જટિલ શાસનને નેવિગેટ કરવું**: કરુણાપૂર્ણ નેતાઓ પારદર્શિતા અને જવાબદારીને પ્રોત્સાહન આપે છે, શાસનને સુલભ બનાવે છે અને નબળા વર્ગોને જટિલ વહીવટી પ્રણાલીઓ નેવિગેટ કરવામાં સશક્ત બનાવે છે.

MOEP BY RAHUL PATEL AND SAGAR VIRADIYA